

Egzaminacyjne ABC

Czy świat bez egzaminów byłby lepszy? Z jednej strony zapewne tak – ubyłoby nam stresu. Z drugiej strony jednak rzeczywistość bez egzaminów byłaby dużo bardziej skomplikowana. W jaki sposób decydowalibyśmy, kto może jeździć samochodem? Jak pracodawca dokonałby sprawiedliwego wyboru najlepszego kandydata na jedno wolne stanowisko? Egzaminy to narzędzia, które ułatwiają nam życie, ważne jest jednak, aby miały cel: wynik musi komuś do czegoś służyć. A aby służył – musimy mieć pewność, że sprawdzaliśmy rzeczy naprawdę ważne zgodnie z wymaganiami odbiorców. Egzamin będzie służył wtedy, gdy będzie skrojony na miarę.

Sprawdzanie umiejętności uczniów jest związane z procesem nauczania i uczenia się. Działanie to przyjmuje różne formy: od zwykłej rozmowy nauczyciela z uczniem, poprzez przeprowadzanie kartkówki i klasówek, aż do ogólnokrajowego egzaminu, który wieńczy naukę na danym etapie. Każda z tych form pozwala spojrzeć na młodego człowieka z innej strony, ale dopiero wszystkie razem umożliwiają uzyskanie wartościowej informacji o umiejętnościach nie tylko każdego pojedynczego ucznia, lecz także uczniów z jednego rocznika w tej samej szkole, w powiecie, województwie, kraju.

Jak wygląda i za co jest odpowiedzialny system egzaminów zewnętrznych w Polsce?

Podstawą systemu egzaminacyjnego w Polsce jest sieć dziewięciu instytucji – tj. Centralna Komisja Egzaminacyjna w Warszawie oraz osiem okręgowych komisji egzaminacyjnych: w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi, Łomży, Poznaniu, Warszawie i Wroc-

ławiu – podległych Ministerstwu Edukacji Narodowej. Wspólnie odpowiadają one za opracowanie, przygotowanie, przeprowadzenie, ocenienie, monitorowanie i analizowanie pięciu grup egzaminów, do których rokrocznie przystępuje ogółem ponad półtora miliona polskich uczniów. Są to:

- sprawdzian w szóstej klasie szkoły podstawowej,
- egzamin w klasie trzeciej gimnazjum,
- egzamin maturalny,
- egzaminy eksternistyczne z zakresu szesnastoletniej szkoły podstawowej, gimnazjum oraz liceum ogólnokształcącego,
- egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe.

Czemu służą egzaminy?

Testy i egzaminy często nazywa się „narzędziami pomiaru”. Każde narzędzie, również to wykorzystywane na co dzień, służy jakiemś celowi – przy pomocy termometru możemy zmierzyć temperaturę, a glukometr umożliwia pomiar i odczyt bieżącego poziomu glukozy we krwi. Egzamin jako narzędzie pomiaru służy natomiast uzyskaniu wyniku, który jest następnie używany w konkretnym celu. W polskim systemie egzaminów zewnętrznych wyniki egzaminacyjne pomagają:

- określić osiągnięcia uczniów na koniec np. szkoły podstawowej lub gimnazjum i przekazać uczniowi, jego rodzicom, nauczycielom i szkole informację na ten temat;
- w sposób systematyczny dokonać oceny jakości i efektywności procesu kształcenia, wskazując jego mocne i słabe strony;
- przeprowadzić proces rekrutacji do szkoły programowo wyższej, tj. szkoły ponadgimnazjalnej oraz uczelni wyższej.

Czy polski system egzaminów zewnętrznych różni się od podobnych systemów w innych krajach Europy?

Wszystkie kraje europejskie (z wyjątkiem Grecji, Lichtensteinu oraz Walii w Wielkiej

Zasięg terytorialny OKE

► Brytanii i Wspólnoty Niemieckojęzycznej w Belgii) wypracowały system egzaminów zewnętrznych. W niektórych z nich takie egzaminy zostały wprowadzone dosyć dawno, np. w Islandii (1946) czy Holandii (1970), w większości jednak – podobnie jak w Polsce – egzaminy ogólnokrajowe są stosunkowo nowym zjawiskiem. Wiele państw wprowadziło takie rozwiązania w latach 90. XX wieku, np. Belgia (1990), Rumunia (1995) albo w pierwszej dekadzie XXI wieku, np. Polska i Litwa (2002), Norwegia (2004), Niemcy (2005), Dania (2009).

Tabela przedstawia, jak polski system egzaminacyjny prezentuje się na tle systemów krajów europejskich. Zawiera ona informacje dotyczące egzaminów obowiązkowych dla dzieci i młodzieży. [Zobacz tabelę](#)

Dlaczego egzaminy się zmieniają?

Egzaminy zewnętrzne zmieniają się z kilku powodów, wśród których najważniejsze to:

- dostosowanie zakresu egzaminów do najnowszego stanu wiedzy w różnych dziedzinach nauki;
- uwzględnienie zmian w technikach nauczania oraz sprawdzania osiągnięć uczniów, jak również wpływu egzaminów na zmianę metod stosowanych przez nauczycieli;
- wspieranie polityki edukacyjnej państwa, np. wprowadzenie obowiązkowego egzaminu z matematyki na maturze od 2009 r. podniosło prestiż tego przedmiotu, co było szczególnie istotne dla szkolnictwa wyższego;
- dostosowanie systemu egzaminów zewnętrznych do zmian w systemie naucza-

nia, co ma obecnie miejsce w związku z podstawą programową kształcenia ogólnego, która stopniowo obejmuje kolejne etapy edukacyjne i stanowi wyznacznik zarówno dla tego co powinno być nauczone, jak i tego co może być sprawdzane.

Egzaminy zewnętrzne zmieniają się we wszystkich krajach; w wielu do już istniejących egzaminów dodawane są kolejne, w innych – egzaminy wycofano albo modyfikowano. Proces ten należy traktować jako doskonalenie się systemu edukacji. Dzięki lepszym egzaminom uczniowie i szkoły uzyskują najlepszą jakościowo informację o poziomie osiągnięć uczniów. To z kolei pozwala podnosić jakość nauczania.

Marcin Smolik

	Europa	Polska
Ile egzaminów jest przeprowadzanych w ramach kształcenia obowiązkowego?	Najczęściej dwa , ale np. w Danii aż dziesięć (rozłożone na sześć lat nauki szkolnej).	Dwa : sprawdzian oraz egzamin gimnazjalny (pozostałe egzaminy – matura, egzaminy eksternistyczne i zawodowe – są dobrowolne).
Kiedy przeprowadza się pierwszy egzamin ogólnokrajowy?	Pomiędzy czwartym a szóstym rokiem nauki (uczniowie w wieku 10–12 lat).	W szóstej klasie szkoły podstawowej (uczniowie w wieku 12 lat).
Do czego są wykorzystywane wyniki z pierwszego egzaminu w cyklu kształcenia obowiązkowego?	Przede wszystkim do oceny jakości i efektywności systemu edukacyjnego , tylko na Malcie i w Holandii wynik ma wpływ na dalsze losy szkolne ucznia.	Wyniki sprawdzianu mają wyłącznie funkcję diagnostyczną , nie są brane pod uwagę w rekrutacji do gimnazjum.
Z jakich przedmiotów trzeba zdać egzaminy?	Najczęściej z języka ojczystego i matematyki, często również z języka drugiego/obcego; wyraźna jest jednak tendencja do obejmowania egzaminami coraz szerszego zakresu programu nauczania.	Polski sprawdzian – który ma charakter międzyprzedmiotowy – jest wyjątkiem na arenie europejskiej. Po zmianie w 2012 r. egzamin gimnazjalny zawiera zadania z języka polskiego, historii i wiedzy o społeczeństwie, matematyki, przedmiotów przyrodniczych oraz języka obcego, wpisuje się tym samym w obecny europejski trend.
Jakie zadania występują na egzaminach?	Najczęściej łączy się zadania zamknięte , np. wyboru wielokrotnego, i otwarte , np. krótkiej odpowiedzi, wypowiedzi pisemnej; niektóre kraje stosują egzaminy ustne oraz zadania praktyczne, np. Dania, Francja, Łotwa; są jednak państwa, w których stosowane są wyłącznie zadania zamknięte, np. Holandia, Bułgaria, Norwegia.	Sprawdzian oraz trzy z sześciu zestawów zadań egzaminu gimnazjalnego, tj. z języka polskiego, matematyki i języka obcego na poziomie rozszerzonym, zawierają zadania zamknięte i otwarte ; trzy pozostałe zestawy zadań egzaminu gimnazjalnego – z historii i wiedzy o społeczeństwie, przedmiotów przyrodniczych, języka obcego na poziomie podstawowym – składają się z zadań zamkniętych.
Kto ocenia prace uczniów?	Głównie osoby spoza szkoły , np. w Danii, Estonii, Portugalii; są jednak kraje, w których oceny dokonuje nauczyciel uczący ucznia, np. Francja, bądź inny nauczyciel z tej samej szkoły z osobą spoza szkoły, np. na Węgrzech, na Słowacji, w Bułgarii.	Prace uczniów oceniają egzaminatorzy spoza szkoły .
Czy uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) biorą udział w egzaminach?	W niektórych krajach jest to obowiązkowe dla wszystkich uczniów uczęszczających do szkół ogólnodostępnych, np. w Niemczech, Francji, Estonii, Słowenii; w innych udział uczniów ze SPE jest dobrowolny, np. w Holandii, na Węgrzech; w Danii, Hiszpanii i Austrii uczniowie ze SPE nie biorą udziału w egzaminach.	W Polsce przygotowywane są odrębne zestawy zadań na sprawdzian oraz egzamin gimnazjalny dostosowane do potrzeb uczniów: niewidomych/słabowidzących, niesłyszących/słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim; warunki przeprowadzania sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego są dostosowywane do potrzeb uczniów niepełnosprawnych ruchowo, z afazją, z autyzmem, z przewlekłymi chorobami, niesprawnych czasowo, ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym, mających trudności adaptacyjne związane z pobytem za granicą, z zaburzeniami komunikacji językowej.

Opracowano na podstawie [National Testing of Pupils in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results](#), opublikowanego przez EACEA, P9 – Eurydice